

Maža mergaitė tamsoje

Šiltas vasaros vakaras mieguistame Tuskumbijos miestelyje, Alabamos valstijoje. Lengvas vėjelis šnarina gebenės lapus ir gena rožių aromatą į vijokliais apaugusio Kelerių namo svetainę.

Kapitonas Arturas Keleris padėjo laikraštį ir per akinių viršų susimąstęs užsižiūrėjo į šešerių metukų dukrelę Heleną, kėdėje susirangiusią su didele, beforme skudurine lėle.

– Jos protas, kad ir koks jis ten būtų, įkalintas vienutėje, – liūdnai ištare tėvas. – Jis negali ištrūkti, ir niekas negali atidaryti durų, nes raktas pražuvęs, surasti jo neįmanoma.

Helenos motina pakėlė žvilgsnį nuo siuvinio. Ašaros užtemdė jai akis. Bet vaiko teta narsiai stojo už mergaitę.

– Sakau tau, Artūrai, – prabilo ji, – Helena turi daugiau sveiko proto negu visi Keleriai kartu sudėjus.

Kapitonas Keleris papurtė galvą ir vėl paėmė laikraštį.

– Ji gali turėti genijaus protą, – atsiduso jis, – bet kas iš to jai ar kam nors kitam.

Nors kalba sukosi apie Heleną, ši nerodė jokio susidomėjimo. Mat ji negalėjo jų girdėti. Liga, kuria mergaitė susirgo neturėdama nė dvejų metų, pavertė ją kurčia, nebyle ir akla. Tai reiškė, kad likusį gyvenimą ji bus priversta nugyventi tyloje ir tamsoje, tarsi uždaryta aklina-me sandėliuke, kur neprasisakverbia joks garsas, joks šviesos spindulys.

Helena nusliugė nuo kėdės ir palei stalo briauną nusigavo iki lopšio, kuris stovėjo prie motinos kojų. Kai Helena buvo dar kūdikis, tas lopšys priklausė jai, o dabar mėgo jame supti lėlę.

Neseniai Kelerių namuose buvo įvykę kažkas naujo, ko ji nepajėgė suprasti. Tai ją labai jaudino. Kūdikis, neką didesnis už Helenos lėlę, apsigyveno pas Kelerius. Jis buvo kitoks, nes turėjo judančias rankas ir kojas.

Kadangi Helena negalėjo nieko girdėti, ji nežinojo žodžio „kūdikis“ nei jokių kitų žodžių. Jos sąmonėje naujagimė sesutė buvo Tai. Ir ji nemėgo Tai, nes dažnai, kai ji mėgindavo užsikabaroti motinai ant kelių, Tai būdavo tenai, ir gležnos, laibos motinos rankos ją švelniai atstumdavo.

Dabar, pasiekusi lopšį ir įkišusi ranką, ji aptiko viduje šiltai apklostytą Tai. Urgzdama kaip įpykęs šuniukas Helena nuplėšė apklotus ir apversdama lopšį išrito kūdikį lauk. Laimei, motina sugriebė vaiką nespėjus šiam atsi-

trenkti į grindis. Kapitonas Keleris stvėrė Heleną už pečių ir gerokai ją papurtęs stumtelėjo šalin.

– Nuspręsta, – griežtai pasakė jis. – Turime siųsti ją į prieglaudą!

Helenos motina, vis dar virpėdama iš baimės, pravirko.

– Ne, ne, ne! – meldė ji. – Negalime taip su ja pasielgti! Aš esu girdėjusi apie tas prieglaudas – jos skirtos silpnapročiams vaikams! Ten netgi nebandys jos ko nors išmokyti!

Kapitonas Keleris, vis dar tebelaikydamas Heleną, nes ši spardėsi ir grūmėsi nelyginant laukinis žvėriukas, prakalbo švelniau.

– Mes bandėme ją mokyti, – tarė jis, – bet jokių rezultatų. O čia laikyti jos nebeįmanoma. Jinai darosi per didelė ir per stipri. Ji pavojinga. Kad kiek, būtų užmušusi kūdikį!

O Helena, įniršio ir nevilties kamuojama, viduje šaukė ir šaukė be garso: „Kodėl Jie šitaip daro man? Kodėl? KODĖL?“

Kadangi Helena nemokėjo žodžių, visi aplinkiniai jai buvo susilieję į vieną bendrą Jie: tėvas, motina ir spalvotoji mergaitė Marta Vašington, jos žaidimų draugė.

O labiausiai Jie reiškėsi per rankas. Rankas, kurios su-laikydavo ją beužlekiančią ant kokio nors daikto. Rankas, kurios pagaudavo ją klumpančią ir neleisdavo parkristi. Rankas, kurios duodavo daiktus ir atimdavo juos. Rankas, kurios kartais glostydamo jos susivėlusias garbanas

ir guosdavo jā. Rankas, kurias stipriai jā laikydavo – kaip tėvo rankos dabar – ir neleisdavo ištrūkti.

Ji pasikliaudavo ir savo pačios mažytėmis rankomis, atstojančiomis ir akis, ir ausis. Maži jautrūs piršteliai jau buvo išmokę jā daugybės dalykų. Jie gebėjo užčiuopti pirmąsias žibuokles, baikščiai glūdinčias pavasario žolėje. Jie atpažindavo apvalainus glotnius kiaušinius lizdelyje, išmokė jā neišmesti jų ant žemės ir nespausti per stipriai, kad nesutraiškytų. Jie pažinojo švelnų katės kailėlių ir seterių veislės šuns Belos šilkinį kailį.

Nepailstančios, klausinėjančios jos rankos buvo ištyrusios motinos veidą ir pasakiusios jai, kad tie švelnūs, lygūs skruostai gali būti drėgni nuo ašarų. Helena nežinojo, kaip vadinasi ašaros, – žinojo tik tiek, kad ir jos pačios skruostai sudrėkdavo, kai ji būdavo sunerimusi ir nelaiminga.

„Ar Jie ir tau padarė ką nors blogo?“ – spėliodavo ji.

Stovėdama tarp savo tėvų ir laikydama rankas ant jų veidų ji jausdavo krutančias lūpas. Mergaitei atrodydavo, kad Jie žaidžia kokį keistą žaidimą, kokio niekada nežaidžia su ja. Ji irgi bandydavo krutinti lūpas, bet Jie nekreipdavo dėmesio.

„Ką Jie daro? – klausdavo ji savęs. – Kodėl Jie šito nedaro su manim?“

Kaip žūtbūtinai ji troško priversti juos suprasti! O kadangi to nepajėgė, tai išmoko griebti norimą daiktą arba šiurkščiai sviesti jį tolyn. Ir grumtis nelyginant maža laukinė katė, kai didelės, stiprios rankos mėgindavo jį suval-

dyti. Kartkartėm, atskirta nuo visko ir vieniša, ji puldavo įniršin, o tai ją darė iš tiesų pavojingą, nes ji augo ir ėjo vis stipryn.

„Išleiskite mane iš čia! – šaukdavo ji viduje. – Aš noriu iš čia ištrūkti! AŠ NORIU!“

Dabar tėvui su motina pagaliau pasisėkė Heleną nuraminti, ir jie paguldė ją į lovą. Sugrižę į svetainę, liūdni ir susimąstę abu susėdo pasišnekėti.

– Nieko nebus, – pasakė tėvas. – Neįstengiamo jos ničnieko išmokyti.

– Žinau, – atsiduso motina. – Mes duodame jai per daug valios.

– Bet kaipgi bausti vaiką, – paklausė tėvas, – jei nesugebame priversti ją suvokti, už ką baudžiame?

Motina papurtė galvą. Paskui paklausė:

– Kodėl mums neparašius į Bostoną tam žmogui, apie kurį pasakojo daktaras Belas?

Prieš keletą mėnesių Helenos tėvai buvo nuvedę ją pas garsų akių gydytoją Baltimorėje. Jis niekuo negalėjo pagelbėti, tik pasiūlė parodyti ją daktarui Aleksandrui Greihamui Belui Vašingtone.

– Gal daktaras Belas įstengs ką nors padaryti su Helenos klausa, – pasakė akių gydytojas. – Kaip žinote, jis išrado telefoną bandydamas padėti kurtiesiems vaikams*.

* A. G. Belas (1847–1922) – vienas iš telefono išradėjų, kalbai perduoti sukonstravęs telefoną be elektros baterijų.

Ir Keleriai nuvežė dukterį parodyti daktarui Belui. Pasisodinę Heleną ant kelių ir leidęs jai žaisti su savo laikrodžiu, jis liūdnai išdėstė tėvams niekuo negalįs padėti.

– Tačiau yra nusimanantis žmogus Bostone, jis turi mokyklą akliesiems vaikams, pramintą Parkinsio aklųjų institutu. Toje mokykloje gyvena viena moteris, Laura Bridžmen, pati akla, kurčia ir nebylė kaip ir jūsų mažylė. Girdėjau, kad mokyklos personalas rado būdą su ja susikalbėti rašydami pirštais žodžius jos rankoje. Galbūt misteris Anagnosas ir galėtų padėti Helenai? Štai jo adresas. Aš jums užrašysiu.

Dabar prisimindamas tai, kapitonas Keleris dvejo-damas žiūrėjo į žmoną. Jam buvo baisu pagalvoti, koks skaudus smūgis ją ištiktų, jei žlugtų ir ši viltis. Bet jis nepajėgė atsispirti maldaujama joms žvilgsniui.

– Gerai, – ištarė jis lėtai. – Pabandytime. Rytoj aš parašysiu misteriiui Anagnosui.

II SKYRIUS

Svetimoji

Helena nė nenutuokė, kad toji diena – 1887 metų kovo 3-ioji – bus pati reikšmingiausia jos gyvenime.

Jau šeši mėnesiai buvo praėję nuo to vakaro, kai ji išvertė iš lopšio mažąją sesutę. Tėvas, kaip ir žadėjo, buvo parašęs misterii Anagnosui. Ir šiandien mis Ana Salivan, viso labo dvidešimties metų, ką tik baigusi mokyklą, turėjo atvykti iš Bostono, apsigyventi pas Kelerius ir tapti Helenos mokytoja.

Žinoma, Helena nieko nenutuokė apie laukiamą mis Salivan atvykimą. Bet jau kelinta diena ji jautė, kad darosi kažkas neįprasta.

Pirmiausia ji pastebėjo, kad vienas iš viršutinių kambarių, uždaras ir priplėkęs, dabar buvo atidarytas ir vėdinamas.

Martos Vašington motina pasidarbavo ten su šluota ir skuduru. O ši rytą šviežiai paklojo lovą. Ant pakabos atsidūrė švarūs rankšluosčiai, kurie kvėpėjo taip pat maloniai, kaip ir baltiniai sieninėje spintoje.

Dabar Martos Vašington motina triūsė virtuvėje – taisė ypatingus valgius. Ji iškepė pyragą ir leido Helenai nulaižyti glajų nuo prikaistuvio. Bet ir vaisės neteikė malonumo sunerimusiai, nelaimingai mergytei.

Jos galvoje be atvangos sukosi klausimai, kurių ji negalėjo išreikšti žodžiais.

„Kažkas turi įvykti. Bet kas? Kodėl aš negaliu žinoti? Kodėl? Kodėl? KODĖL?“

O kadangi atsakymų nebuvo, ji nenustygo vietoje, irzo ir blogai elgėsi.

Ji nusekė paskui motiną į verandą ir stovėjo užpakaly jos – įsitempusi ir nerami.

Misis Keler rengėsi į stotį pasitikti mis Salivan. Suprantama, Helena to nežinojo. Bet jos motina buvo su skrybėlaite ir apsiaustu, o tai reiškė, kad jinais kur nors vyksta. Ir Helena norėjo vykti drauge.

Netrukus verandoje pasirodė ir Helenos tėvas, laikydamas rankoje misterio Anagnoso laišką, kurį vis skaitė ir skaitė.

– Misteris Anagnosas rašo, kad mis Salivan vaikystėje irgi buvo akla, – tarė jis, – bet jai buvo padaryta akių operacija.

– O, kad būtų galima ir Helenos akis operuoti, – viltingai užsiminė žmona, maudamasi pirštines. Bet kapitonas Keleris atsidusęs papurtė galvą.

– Tai buvo kitokio pobūdžio aklumas, – liūdnai pasakė jis. – Jai operacija nieko nepadėtų.

Staiga Helena sustingo. Ji suvokė, kad iš arklidės išvedė ir pakinkė arklius. Jų kanopų kaukšėjimas vos vos suvirpino verandą. Normalus žmogus šito nebūtų pastebėjęs, bet Helena pajuto virpesius kojomis. Ji buvo išmokusi budriai suvokti tokius ženklus.

Helena įsitvėrė motinos apsiausto ir bandė sekti paskui ją ligi karietos, bet didelės stiprios tėvo rankos atitraukė šalį.

Kūkčiodama, cypčiodama nelyginant sužeistas šunytis Helena išsiveržė ir nuklupčiojo keliu paskui karietą. Tėvas leidosi iš paskos ir sugavo ją. Pasirausęs kišenėje, jis ištraukė kelis šaltmėtinius ledinukus. Helena juos sučiulpė, bet visai be džiaugsmo. Iš lėto ji apgraiptom nusigavo atgal į verandą.

Stovinti šitaip pavasario saulėje ir laukianti, vargiai ar ji kam nors galėjo atrodyti patraukli mergytė.

Šiandien niekas nesušukavo jos susivėlusią šviesiai rudą plauką. Kartais, kai būdavo tokios blogos nuotaikos kaip kad dabar, ji niekam nesileisdavo šukuojama ar prausiama. Motina, negalinti pakęsti fizinių bausmių ir labai gailestinga, nuolaidžiavo jai. Ir dabar jos murzinas veidukas atrodė dryžas nuo ašarų.

Pagaliau po kiek laiko – Helenai jis baisiai prailgo – ji pajuto, kad po kojomis vėl švelniai suvirpėjo veranda. Keliu privažiavo karieta.

Tuomet Helena pajuto, kaip kažkas eina prie jos. Artyn. Artyn. Urgztelėjusi ji šoko į priekį – į svetimas rankas.

Beviltiškai mėgino išsilaisvinti. Nepažįstamoji buvo ne didesnė už jos motiną. Bet glėbys buvo tvirtesnis, rankos stipresnės. Ir kvapas. Tai nebuvo švelnus šilkinų baltinių aromatas kaip nuo motinos komodos stalčių. Helena prisiminė tą kvapą nuo tada, kai tėvai vežė ją traukiniu į Baltimorę pas akių gydytoją – šlako ir anglių suodžių kvapas.

– Mes džiaugiamės, mis Salivan, kad jūs atvykote mo-
kyti mūsų mažylės, – sakė kapitonas Keleris.

Bet Helena, žinoma, negalėjo to girdėti. Jei būtų mokėjusi žodžius, ji būtų pavadinusi atvykėlę Svetimąja, nes tokia ji pasirodė Helenai. Ir tokia liko ilgam laikui, kuris joms abiem labai prailgo.

Helena apčiupinėjo lagaminą ir griebė jį. Tuose daiktuose kartais būdavo saldainių! Svetimoji švelniai bandė atimti lagaminą, bet Helena metėsi ant jos su tokia jėga, kad abi jos būtų parkritusios, jei kapitonas Keleris nebūtų sulaikęs.

Smalsumas išstūmė apmaudą, ir Helena susidomėjusi nusekė paskui Svetimąją viršun – į kambarį, kuris buvo paruoštas jai. Svetimoji atidarė lagaminą, tvirtai atstūmusi nešvarias Helenos rankutes.

Ji išėmė lėlę ir įdėjo ją Helenai į rankas. Su šypsena stebėjo, kaip Helena gėrėdamasi pirštais perbėgo lėlę ir meiliai priglaudė ją prie skruosto.

Paskui ji švelniai nusivedė Heleną per kambarį ir uždėjo dešinę jos rankutę ant stalo delnu į viršų. Jos pačios pirštai iš lėto pradėjo judėti Helenos delne.

Ji pakartojo judesius keletą sykių, kol Helena laukė susidomėjusi tuo nauju žaidimu. Tada ji pakartojo tuos pačius judesius su Helenos pirštukais, vis rašydama žodį: L-B-L-Ė, L-B-L-E, L-E-L-Ė. Pagaliau Helena pabandė tai padaryti pati, iš pradžių nevikriai, paskui – tiksliai.

Dabar Svetimoji pradėjo atiminėti lėlę iš Helenos. Ji norėjo, kad Helena dar kartą pirštais parašytų žodį, o tik tada duoti jai lėlę.

Bet Helena nesuprato. Judesiai, rašantys žodį L-B-L-B, jai neturėjo prasmės. Iš jos buvo atimta lėlė, taip pat kaip ir daugybė kitų daiktų.

Įtūžusi ji stvėrė Svetimąją mėgindama pačiupti lėlę. Bet neįstengė. Apgraibom šiaip ne taip ji surado duris ir trinktelėjusi jomis išbėgo.

Svetimoji, užuot jos ieškojusi, pradėjo išpakuoti savo daiktus, mažliai šypsodamasi.

„Tai buvo pirmoji mūsų pamoka, mažoji Helena, – tarė ji sau. – Ji tik pusėtinai pasisėkė. Bet tai ne tavo kaltė. Aš pernelyg greitai ėmiausi. Bet tu gali mokytis. Žinau, kad gali!“